

Şair, alim və din xadimi – Seyid Həmzə Nigari

V Beynəlxalq Həmzə Nigari Simpoziumu uğurla başa çatdı

Xəbər verdiyimiz kimi Ağdam rayonunun Quzanlı qəsəbəsində Azərbaycan Respublikasının Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyinin maliyyə yardımı, "Miras" Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi, Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti, Türkiyənin Amasiya Universiteti və Ağdam Rayon İcra Hakimiyyətinin təşkilatçılığı ilə "Şuşa ili"nə həsr edilən V Beynəlxalq Həmzə Nigari Simpoziumu keçirilib.

Simpoziumda Azərbaycan, Türkiyə, İtaliya, İran, Rusiya, Qazaxıstan, Özbəkistan, Şimali Makedoniya kimi ölkələrdən 200-dən çox alim və tədqiqatçı iştirak etmişdir. Simpoziumda Seyid Nigarinin şəcərəsindən olan BDU-nun tələbəsi Xeyalə Həmidovanın da məruzəsi dinlənmiş və maraqla qarşılanmışdır. Həmin məruzənin mətni ilə oxucuları tanış edirik.

olan ana "Həmzə sənin tərbiyəni üçün heç bir şeydə qüsur etmədim, əsla dəstəməzsiz bir loxma yedirmədim, körpəliyində dəstəməzsiz süd vermədim", – deyib.

Anasının bu sözlərindən sonra Seyid Nigari kəndi tərk edərək o zamanlar məşhur olan Qaraqaş kəndindəki Mahmud əfəndinin yanına gedərək ondan təhsil almağa başlamışdır. Beş il

Böyük qürur hissi ilə qeyd edərim ki, 30 ilə yaxın həsrətində olduğumuz doğma Qarabağ torpağı işğaldan azad edilib. Bu sevinci bizə yaşadan şəhidlərimizə Allahdan rəhmət, qazilərimize can sağlığı arzu edirəm. Dünya miqyasında əvəzi olmayan bu xoşbəxt günləri, qələbəni bizə bəxş edən ulu Tanrıya minnətdarlığımı bildirirəm. Tarixdə misli-bərabəri olmayan bu qələbədə əvəzsiz xidmətləri olan ulu öndərin layiqli davamçısı, Prezidentimiz, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevə və birinci xanım Mehriban Əliyevaya dərin təşəkkürümü bildirərək, demək istəyirəm ki, onlar bütün Azərbaycan xalqını ətrafında birləşdirərək bu qələbə sevincini bizə bəxş etdilər. Mən Qarabağın tanınmış din xadimi, şair, əslən qarabağlı Şeyx Mir Həmzə əfəndi Seyid Nigarinin keçdiyi həyat yolu haqqında sizə məlumat çatdırmaq istəyirəm.

Şeyx Hacı Mir Həmzə əfəndi Seyid Nigari 1799-cu ildə Azərbaycanın Qarabağ əyalətinin Zəngəzur qəzasının Cicimli kəndində, el arasında Mir Paşa adı ilə tanınan Seyid Mir Rükəddin əfəndi həzrətlərinin ailəsində dünyaya gəlmişdir.

Anasının adı Qızxanımdır (Xeyrənsə xanım). Həmzə Nigarinin Gözəl xanım və Salihə xanım adlı iki bacısı olub. Gözəl xanım, əmisi Mir Cəfər həzrətlərinin böyük oğlu Mir Cabbar ilə ailə həyatı qurmuş, Salihə xanım isə Mir Qasım ilə izdivac bağlamışdır.

Həmzə Nigarinin atası Rükəddin əfəndi xalq arasında çox tanınmış bir şəxs olub, camaatın bütün işlərində yeganə üz tutduqları ümid qapısı olduğundan o, Mir Paşa ünvanı verilmişdir. Təəssüf doğuran bir haldır ki, o, Cavanşir gümbəzinin yaxınlığında, indiki Qubadlı və Laçın rayonları arasında Boğasiyirtməz adlanan yerdə düşmənlər tərəfindən qətlə yetirilmişdir.

Atasının vəfatından sonra əmiləri Mir Cəfər və Mir Ağalar əfəndilərin təkidlərinə baxmayaraq, ülvü xüsusiyyətlərə malik olan kişi qeyrətli Qızxanım hər üç övladına həm analıq etmiş, həm də ata olmuşdur.

Seyid Nigarini 15 yaşına kimi hansı müəllim yanına göndərmək istəyiblərsə, getməkdən imtina etmişdir. Oğlunun bu hərəkətlərindən narahat

Mahmud əfəndidən dərs aldıqdan sonra, aldığı təhsilin onu qane etməməsi səbəbindən Şekinin Dəhnə kəndinə getmiş Şikəst Abdullah həzrətlərindən dərs almağa başlamışdır. Dörd ilə yaxın Abdullah əfəndidən dərs aldığı rəvayət edilir.

Qaraqaşda (xalq arasında Qarağacı adlanır) təhsil alarkən Nureddin əfəndinin həyat yoldaşı, çox ləyaqətli, həyalı, bütün qadınlara nümunə olan Nigar xanım Həmzə Nigarinin yaşayış və təhsili üçün hər cür yardım və diqqət göstərmişdir. Bu xanımın dəstəyinə və ona olan ilahi sevgisinə görə "Nigari" təxəllüsünü götürmüş və şeirlərində bu təxəllüsdən istifadə etmişdir.

Şikəst Abullah Əfəndi həzrətlərindən dərs alarkən Nəqşibəndi təriqətinə bağlanmaq üçün Xarputa Mövlana Xalid əfəndinin yanına getmək tapşırığını almışdır. Bu məqsədlə səfərə çıxan Seyid Nigari yolda Şeyx Xalid Əfəndinin vəfatı xəbərini alır. Bu əsnada aldığı tapşırığa əməl edərək Sivasa gedir və Nəqşibəndiyə təriqətinin məşhur müşidələrindən Mövlana Xalidin birinci xəlifəsi olan Şeyx İsmayıl Şirvaniyə bağlanır. Ondan şəriət icazətnaməsini, həm də təriqət xilafətnaməsini alır.

Kərəmli müşidinin əmri ilə 1835-1836-cı illərdə Həcc ziyarətini tamamladıqdan sonra yenə müşidinin yanında xidmətini davam etdirmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, Həcc ziyarətinə piyada gedib-qayıtmışdır.

1840-1842-ci illərdə ustadının əmri ilə Azərbaycana qayıtmışdır. Doğulduğu torpaq olan Cicimliyə gələr-gətməz ilahi istedadla malik olan bu şəxsin şöhrəti dərhal yaşadığı mühitə yayılmış, elm və yüksək səviyyədə elmə sahib olmaq həvəsində olanlar hər tərəfdən Şeyxin yanına axışmışlar. Bir müddət Cicimlidə və Bərgüşad çayının sağ sahilində yerləşən Mirlər kəndində tədris və tərbiyə ilə məşğul olmuşdur. Mirlər kəndi yaxınlığında yerləşən məzarlıqda Seyid Mir Məhəmməd Həzrətlərinin qəbiri vardır. Qəbir dörd tərəfdən hasarlanmış və içərisində bir necə böyük saqqız ağacı vardır. Şeyx Hacı Mir Həmzə əfəndi Seyid Nigarinin möhtərəm anası və əmizadələrinin qəbiri bu məzarlıqdadır.

*Nəqli İsmayılın, əsli ərəbsən
Ali Məhəmmədsən və ali nəəsəbsən
Müntəxəbsən silsileyi-zəhəbsən
Ey Seyid Nigari, ey Qarabaği.*

Öz kimliyini bu misralarla ifadə edən Şeyx Hacı Mir Həmzə əfəndi Seyid Nigari çar Rusiyası dövründə milli mənsubiyyətinə, dini baxışlarına, el arasında böyük hörmət sahibi olduğuna görə təqib olunduğundan məcbur qalib tez-tez yerini dəyişməli olmuş. Belə ki, Şeyx Həmzə Nigari Mirlər kəndindən Çərəli kəndinə, ordan Hərtiz dağına qalxaraq gizlənmək məcburiyyətində qalmışdır. Hərtiz dağında qaldığı müddətdə Çərəli kəndindən olan müridləri Səfər bəy, Hacı Əhmədali və başqaları tərəfindən xüsusi qulluq edilərək Şeyxin tam təhlükəsiz yaşaması üçün lazımı şərait yaradılmışdır.

Burada uzun müddət yaşamağın çətinliyini görən Həmzə Nigari qar-

Hələ 2002-ci ildə Vətən oğullarını Qarabağın müdafiəsinə səsləyən yazıçı-publisist Hüseynbala Mirələmov "Xəcalət" povestində ön sözü Həmzə Nigarinin "Qarabağ" şeiri ilə başlamışdır:

*Nə əcəb dövlət imiş seyri-şikari-Qarabağ,
Nə gözəl nemət imiş söhbəti-yarı-Qarabağ,
Gövsəri-tubi imiş çayı-çinari-Qarabağ,
Aləmi-cənnət imiş dari-diyari Qarabağ.*

Həmzə Nigarinin Qurtuluş Altınbaş tərəfindən işlənən iki cilddən ibarət "Divan"ı 2004-cü ildə Türkiyədə çap edilmişdir. Onun 2010-cu ildə "Divan", 2012-ci ildə "Nigarnamə" əsərləri filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Hacı xanım Nəzakət Məmmədli tərəfindən latın qrafikası ilə Azərbaycan dilində hazırlanaraq oxuculara təqdim edilmişdir.

Mir Həmzə Nigarinin Türkiyədə yaşayan yaxın qohumu Fəxrəddin Ağabalinin çap edilməmiş "Hümayi-ərs" əsərinin əlyazması, keçmiş Qafqaz Universitetinin əməkdaşı filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Mehmet Rıhtım tərəfindən Azərbaycan dilində işlənilib 2015-ci ildə çap olunmuşdur.

2001-ci ildə yazıçı-jurnalist Taryel Cahangirinin Mir Sədi Ağa haqqında yazdığı kitabda Seyid Nigariyə həsr edilmiş xüsusi bölüm var.

2004-cü ildə Əlirza Xələflinin Seyid Nigarinin öz misraları ilə başlayan "Xaki-Payın, Taci-Sərim" kitabı işıq üzü görmüşdür. 2013-cü ildə Türkiyədən olan yazıçı Əhməd Özcılincin Seyid Nigarinin həyatı, əsərləri və düşüncələrindən bəhs edən "Mürşidi eşq olan arif" adlı kitabı İstanbulda çap edilmişdir.

2015-ci ildə Xalq şairi Nəriman Həsənzadənin Şeyx Hacı Mir Həmzə Əfəndi Seyid Nigariyə həsr edilmiş "Seyid Nigari türbəsi" adlı poeması nəfis tərtibatla işıq üzü görmüşdür.

2018-ci ildə Azərbaycan ədəbi-bədii jurnalının 3-cü nəşrində görkəmli qələm ustası, tarix elmləri doktoru Şəhmin Fazilin Şeyx Hacı Mir Həmzə Əfəndi Seyid Nigari haqqında yazdığı məqalə dərc olunmuşdur. 2015-ci ildə əslən Laçın rayonunun Cicimli kəndindən olan Natiq Laçınlının nəşr edilmiş "Yurd Nişanəsi" adlı kitabında Şeyx Hacı Mir Həmzə Əfəndi Seyid Nigarinin həyatı, yaradıcılığı barədə geniş məlumat verilmişdir.

Təhsil Nazirliyinin 3 noyabr 2011-ci il tarixli 1765 sayılı əmri ilə Şeyx Hacı Mir Həmzə Əfəndi Seyid Nigarinin "Divan"ı dərs vəsaiti kimi təsdiq edilmişdir.

Türkiyə-Azərbaycan Dostluq, İşbirliyi və Dayanışma Vəqfinin rəhbəri professor Aygün Attar tərəfindən 2021-ci il iyunun 12-də Təhsil Nazirliyinə müraciəti əsasında 2022-2023-cü dərs ilində 11-ci siniflər üçün "Ədəbiyyat" dərslərində Seyid Nigarinin əsərlərinə yer verilmiş, 9-cu siniflər üçün "Zəfər tarixi" dərslərinə onun şeirinin salınması nəzərdə tutulmuşdur.

Seyid Nigarinin Türkiyənin Amasiya şəhərində dəfn edildiyi yerdə 1894-cü ildə müridləri tərəfindən tikilən Şirvanlı Camisinin təmirə ciddi ehtiyacı vardır. Vaxtilə Seyid Nigarinin sədaqətli müridlərindən olan Qubadlı rayon Çərəli kənd sakini Səfər bəyın qohumları Nəriman xanım və oğlu Murad bəyın yardımı və Amasiya Şəhər Bələdiyyəsinin köməyi ilə yüksək səviyyədə aparılan təmir işləri 2014-cü ilin iyun ayında başa çatmışdır. Bu münasibətlə Türkiyədən və Azərbaycandan gedən ziyallıqların iştirakı ilə açılış mərasimi keçirilmişdir.

Həmzə Nigarinin yaradıcılığı ilə əlaqədar respublikamızda 2014-cü və 2017-ci illərdə keçirilən simpoziumlar onun təxəyyülünə verilən qiymətin parlaq nümunəsidir.

**Xəyalə HƏMİDOVA,
BDU-nun psixologiya
fakültəsinin tələbəsi**